

УДК 339.137

Л. П. Ульянова*, О. Є. Россіхіна****Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара****Державний вищий навчальний заклад «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»***ПРО ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Досліджено проблему визначення теоретичних і методичних засад оцінки конкурентоспроможності підприємств. Наведено методику встановлення конкурентоспроможності будівельного підприємства та здійснено на її основі оцінку конкурентоспроможності чотирьох реально діючих підприємств будівельної галузі.

Ключові слова: конкурентне середовище, конкурентоспроможність підприємства, оперативна і стратегічна конкурентоспроможність, методика оцінки конкурентоспроможності будівельного підприємства.

Исследована проблема определения теоретических и методических основ оценки конкурентоспособности предприятий. Представлена методика установления конкурентоспособности строительного предприятия и осуществлена на ее основе оценка конкурентоспособности четырех реально действующих предприятий строительной отрасли.

Ключевые слова: конкурентная среда, конкурентоспособность предприятия, оперативная и стратегическая конкурентоспособность, методика оценки конкурентоспособности строительного предприятия.

The article investigates the problem of defining the theoretical and methodological foundations of enterprise competitiveness. The establishing technique of building enterprise competitiveness is presented. The proposed method of competitiveness assess for four actually operating building enterprises is used.

Key words: competitive environment, competitiveness, operational and strategic competitiveness, methods of building enterprise competitiveness assess.

Наприкінці ХХ сторіччя Україна стала на шлях радикальних соціально-економічних перетворень, почала перехід від командної економічної системи, що функціонувала на засадах абсолютизації принципу централізму, тотального одержавлення економіки, недооцінки товарно-грошових відносин, до ринкової економічної системи. В цей період виникла низка проблем, що стосуються механізму функціонування суб'єктів національної економіки в площині ринкових соціально-економічних відносин. Конкурентне середовище, яке почало формуватися в українській трансформаційній економіці, зумовило необхідність освоєння теоретичних розробок західних учених щодо організації діяльності підприємств на принципах комерційного розрахунку, забезпечення їх спроможності виживати в жорсткій боротьбі за свого споживача.

Перед українською науковою школою гостро постало питання дослідження проблеми конкурентоспроможності як окремого підприємства в межах галузі, так і галузі у світовій економіці. На сьогоднішній день у процесі наукового дослідження зазначеної проблеми умовно можна виділити три етапи. На першому з них відбулося осмислення теоретичних здобутків учених ринкових країн, у результаті чого у вітчизняній науковій і навчальній літературі знайшло відображення загальноне тлумачення сутності поняття конкурентоспроможності та її складових. Було показано, що конкурентоспроможність підприємства напряму залежить від його здатності отримувати прибуток. Отримання прибутку в умовах ринкової економіки опосередковується ефективністю використання економічних ресурсів, тоб-

то співвідношенням отриманого результату і витрат, здійснених для його досягнення. Найбільш конкурентоспроможним буде підприємство, яке отримує максимальний прибуток шляхом максимально ефективного використання економічних ресурсів. Ступінь ефективності використання підприємством економічних ресурсів повинен визначатися порівняно з ефективністю використання ресурсів конкурентами. Іншими словами, конкурентоспроможність підприємства як узагальнювальна характеристика діяльності відображає рівень ефективності використання даним суб'єктом господарювання економічних ресурсів щодо ефективності їх використання конкурентами.

На другому етапі відбулося поглиблене вивчення та оцінка існуючих західних методик конкурентоспроможності підприємств. До сфери найактивнішого обговорення потрапили такі підходи: матриця «Бостонської консалтингової групи» (БКГ); матриця І. Ансоффа; матриця McKinsey; матриця Shell; матриця конкурентних стратегій М. Портера; методика консультаційної американської фірми «Дан енд Брендстрит»; метод, що використовує як головний підхід оцінку конкурентоспроможності продукції підприємства; метод, що базується на аналізі порівняльних переваг підприємств-конкурентів; метод, що ґрунтується на основі теорії ефективної конкуренції; інтегральний метод; метод самооцінки (Європейська модель ділової досконалості; англійська методика матриці удосконалення бізнесу (ВІМ)) тощо.

На третьому, сучасному, етапі, на наш погляд, здійснюється доопрацювання представлених світовою та вітчизняною економічною наукою методик оцінки конкурентоспроможності підприємств з урахуванням особливостей української економіки та специфіки галузей, в якій функціонують ті чи інші підприємства.

У процесі розробки методики оцінки конкурентоспроможності підприємства ми визначили, що доцільно розрізнити два види конкурентоспроможності: оперативну і стратегічну. При цьому пропонується оцінка даних видів конкурентоспроможності повинна здійснюватися на основі зіставлення відповідних показників аналізованого суб'єкта господарювання і конкурентів. Під конкурентами нами вбачаються всі підприємства області, окрім підприємства, встановленню рівня конкурентоспроможності якого присвячене кожне конкретне дослідження.

Передумовою розробки методики, і це є вельми важливим, було максимальне врахування особливостей будівництва як галузі (нестационарність, тимчасовий характер, неоднотипність будівельного виробництва і характеру кінцевої продукції; залежність від кліматичних умов тощо) та як діяльності в межах регіонів, областей тощо.

Зважаючи на величезну кількість будівельних підприємств, що працюють у Дніпропетровській області, та незначну частку кожного окремо взятого підприємства в обсязі будівельних робіт області в цілому, вважаємо за можливе з метою встановлення конкурентоспроможності конкретного будівельного підприємства порівняння його показників із середньогалузевими показниками по області, тобто через визначення відносних показників порівняння. Останні в нашій методиці визначено як коефіцієнти оперативної та стратегічної конкурентоспроможності.

На нашу думку, оперативну та стратегічну конкурентоспроможність будівельного підприємства можна показати через окремі її складові: виробничу, кадрову, збутову, фінансову та інвестиційно-інноваційну. Виходячи з цього, оперативна конкурентоспроможність набере вигляду:

$$K_o = \sum_{i=1}^I a_{oi} \cdot K_{oi}, \quad (1)$$

де K_{oi} – оперативна конкурентоспроможність будівельного підприємства за i -складовою;

a_{oi} – коефіцієнт вагомості i -складової оперативної конкурентоспроможності будівельного підприємства;

i – номер складової оперативної конкурентоспроможності (загальна кількість складових $I = 5$).

При цьому оперативна конкурентоспроможність будівельного підприємства за i -складовою визначається середньозваженою сумою відносних оцінних показників (x_{ij}):

$$K_{oi} = \sum_{j=1}^J a_{oj} \cdot x_{ij}, \quad (2)$$

де a_{oj} – коефіцієнт вагомості j -показника за i -складовою оперативної конкурентоспроможності будівельного підприємства;

j – номер оцінного показника.

Стратегічна конкурентоспроможність, у свою чергу, матиме вигляд:

$$K_c = \sum_{i=1}^I a_{ci} \cdot K_{oi}, \quad (3)$$

де K_{oi} – стратегічна конкурентоспроможність будівельного підприємства за i -складовою;

a_{ci} – коефіцієнт вагомості i -складової стратегічної конкурентоспроможності будівельного підприємства;

i – номер складової стратегічної конкурентоспроможності (загальна кількість складових $I = 5$).

Стратегічна конкурентоспроможність будівельного підприємства за i -складовою визначається середньозваженою сумою відносних оцінних показників (x_{ij}):

$$K_{oi} = \sum_{j=1}^J a_{oj} \cdot x_{ij}, \quad (4)$$

де a_{oj} – коефіцієнт вагомості j -показника за i -складовою стратегічної конкурентоспроможності будівельного підприємства.

Далі, шляхом зведення зазначених коефіцієнтів у єдиний показник, зробимо оцінку конкурентоспроможності досліджуваного підприємства:

$$K = K_o \cdot K_c, \quad (5)$$

де K – загальна конкурентоспроможність досліджуваного підприємства;

K_o – коефіцієнт оперативної конкурентоспроможності;

K_c – коефіцієнт стратегічної конкурентоспроможності.

У ході дослідження методика оцінки конкурентоспроможності будівельних підприємств була випробувана на чотирьох підприємствах будівельної галузі:

підприємство № 1 – ПАТ НВО «Созидатель»;

підприємство № 2 – Корпорація «Перспектива»;

підприємство № 3 – ТОВ СК «Славутич»;

підприємство № 4 – ТОВ БГ «Ратибор».

Нижче наведено розраховані значення оперативної та стратегічної конкурентоспроможності за окремими складовими конкурентоспроможності (табл.).

У 2010 році за всіма складовими оперативної конкурентоспроможності підприємство № 1 мало конкурентну перевагу порівняно з іншими (1,75 ум. од. проти 1,07, 1,10, 0,96 ум. од. відповідно). Що стосується стратегічної конкурентоспроможності, то майже за всіма складовими, крім фінансової, підприємство № 1 було менш конкурентоспроможним, ніж підприємства, діяльність яких включена в аналіз. Однак високий рівень фінансової складової зумовив вищий рівень стратегічної складової також (1,08 ум. од. проти 0,83, 0,94, 0,75 ум. од. відповідно).

**Конкурентоспроможність будівельних підприємств
Дніпропетровської області у 2010 р.**

Складова	Оперативна конкурентоспроможність				Стратегічна конкурентоспроможність			
	П-во №1	П-во №2	П-во №3	П-во №4	П-во №1	П-во №2	П-во №3	П-во №4
Виробнича	1,38	1,25	1,08	1,12	0,84	0,74	0,83	0,81
Кадрова	1,19	1,04	1,10	0,96	0,88	0,89	1,01	0,76
Збутова	1,18	1,12	1,15	0,90	0,88	0,80	0,78	0,74
Фінансова	4,05	1,16	1,34	0,89	1,91	0,99	1,22	0,83
Інноваційно-інвестиційна	0,97	0,71	0,84	0,93	0,89	0,73	0,87	0,65
В цілому	1,75	1,07	1,10	0,96	1,08	0,83	0,94	0,75

Найнижчим рівнем конкурентоспроможності відрізняється четверте підприємство, для якого характерне значення коефіцієнтів конкурентоспроможності як для оперативної, так і для стратегічної конкурентоспроможності нижче одиниці (а саме: 0,96 ум. од. – оперативна; 0,75 ум. од. – стратегічна). Для другого та третього підприємств визначено достатньо високий рівень оперативної конкурентоспроможності (1,07 та 1,10 ум. од.), проте коефіцієнт стратегічної конкурентоспроможності менший за 1 (0,83 та 0,94 ум. од. відповідно).

Інтегральний показник конкурентоспроможності, визначений через добуток коефіцієнтів оперативної та стратегічної конкурентоспроможності, для підприємства №1 у 2010 році склав 1,89 ум. од., що свідчить про досить високий рівень конкурентоспроможності даного підприємства порівняно з іншими будівельними підприємствами.

На діаграмі наведено результати оцінки загальної конкурентоспроможності даних будівельних підприємств (рис.).

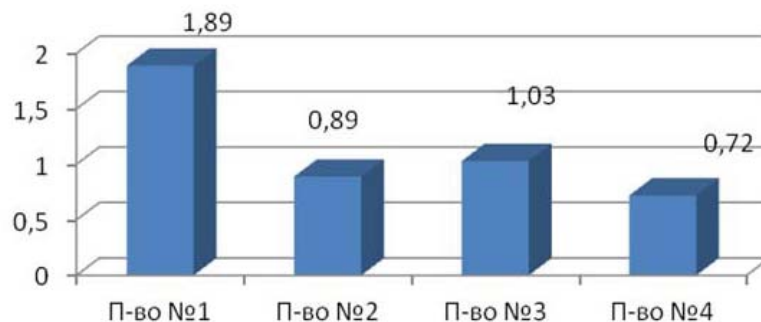

Рис. Графічне зображення коефіцієнтів загальної конкурентоспроможності будівельних підприємств

Найвищим рівнем конкурентоспроможності серед досліджуваних будівельних підприємств відрізняється підприємство № 1 (1,89 ум. од.), найнижчим – підприємство № 4 (0,72 ум. од.), що на 1, 17 ум. од. (або на 61,9 %) менше за рівень конкурентоспроможності першого будівельного підприємства.

Бібліографічні посилання і примітки

1. **Воронкова А.** Концепція управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства / А. Воронкова // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 14–17.
2. **Воронкова А. Е.** Конкурентоспроможність підприємства: механізм управління та діагностика / А. Е. Воронкова // Економіка промисловості. – 2009. – № 3. – С. 133–137.
3. Экономическая стратегия фирмы : учеб. пос. / под ред. А. П. Градова – 3-е изд., испр. – СПб. : СпецЛит, 2000. – 589 с.

4. Академия рынка: Маркетинг / А. Дайан, Ф. Букель, О. Оливье, Р. Урсе [и др.] ; пер. с франц. под. науч. ред. А. Г. Худокормова. – М. : Экономика, 1993. – 571 с.
5. **Портер М.** Конкуренция / М. Портер. – [2-е изд.]. – М. ; СПб. ; К. : Вильямс, 2006. – 608 с.
6. **Рубин Ю.** Стратегии конкурентного поведения субъектов предпринимательства: поиск рационального выбора / Ю. Рубин // Общество и экономика. – 2005. – № 2. – С. 65–83.
7. **Kastens M.** Long-Range Planung for Your Business / M. Kastens. – N.Y., 1976. – P. 52–53.
8. **Palay N.** The Managers Guide to Competitive Marketing Strategies / N. Palay. – N.Y., 1989. – P. 81–82.
9. **Балабанова Л. В.** Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : навч. посіб. / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – С. 332–337.
10. **Безрукова Т. Л.** Управление конкурентоспособностью предпринимательской организации : моногр. / Т. Л. Безрукова, Е. И. Сапронов, С. С. Морковина. – М. : КноРус, 2008. – 163 с.
11. **Егорова Л. С.** Управление конкурентоспособностью предприятия / Л. С. Егорова, А. А. Макарычев // Вестник Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. – 2008. – № 6. – С. 316–322.
12. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики : моногр. / О. Є. Кузьмін, М. І. Долішній, І. П. Булеєв, В. Г. Шинкаренко та ін. / НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України, ХНЕУ. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 248 с.
13. **Піддубна Л. І.** Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання управління : моногр. / Л. І. Піддубна. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368 с.
14. **Скударь Г. М.** Управление конкурентоспособностью крупного акционерного общества: проблемы и решения / Г. М. Скударь. – К. : Наук. думка, 1999. – 496 с.

Надійшла до редакції 17.01.2012

УДК 330.111.66

Ю. М. Чайка

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
м. Дніпропетровськ*

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ НА СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз впливу економічних механізмів на структуру вітчизняної економіки, визначено силу впливу механізмів на якість та швидкість структурних змін.

Ключові слова: економічні механізми, самоорганізаційні механізми, механізми зовнішньої організації, механізми національної та загальносвітової дії.

Осуществлен анализ воздействия экономических механизмов на структуру отечественной экономики, выявлена сила воздействия механизмов на качество и скорость структурных изменений.

Ключевые слова: экономические механизмы, самоорганизационные механизмы, механизмы внешней организации, механизмы национального и общемирового воздействия.

The analysis of influence of economic mechanisms on structure of domestic economy is carried out, the force of influence of mechanisms on quality and speed of structural changes is revealed.

Key words: economic mechanisms, self-organizational mechanisms, mechanisms of external organization, mechanisms national and total of influence.